

KATARZYNA MARTOWSKA*, EMILIA WROCLAWSKA-WARCHALA**

Instytut Psychologii

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

INTELIGENCJA EMOCJONALNA A SPOSÓB DOŚWIADCZANIA I WARTOŚCIOWANIA SIEBIE JAKO KOBIETY

Emotional intelligence and the experiencing and valuing of the “feminine self”

Abstract

The starting point of this research is the presumption that the emotional intelligence is an important factor in shaping the way of self-experiencing and self-valuing. In this research the authors have focused on the special area of the self, defined as the “feminine self”, connected with the experiencing and valuing oneself as a woman.

The participants were young adult women. To measure the emotional intelligence, the self-description Emotional Intelligence Scale was used (INTE, by N.S. Shutte et al, in Polish adaptation by Aleksandra Jaworowska and Anna Matczak). The modification of the Self-Confrontation Method by Hubert J.M. Hermans, adapted to the research purpose, helped to discern the varieties of experiencing and valuing oneself as a woman. Firstly, the participants answered to the open questions concerning the way of perceiving and experiencing their femininity by themselves and by others. Then, they described the quality and intensity of the feelings connected with experien-

* Adres do korespondencji: k.martowska@uksw.edu.pl

** Adres do korespondencji: e.wroclawska@uksw.edu.pl

cing their femininity. As the result of the research an interesting set of narratives was gathered, which subsequently were quantitatively and qualitatively analyzed (e.g. following indices of experiencing feminine self were calculated: the intensity of positive and negative feelings, the intensity of feelings connected with “strengthening the self” and “strengthening the relation with others” motives). In the description of the research results presented in the article we have focused on the femininity dimensions differentiated in the process of analyzing the narratives, as well as on the interpretation of the connection between the emotional intelligence and these dimensions.

1. WPROWADZENIE¹

Tematyka badań przedstawionych w niniejszym artykule wyrasta z dwóch odrębnych nurtów badawczych współczesnej psychologii – problematyki związanej z różnicami indywidualnymi w zakresie zdolności i kompetencji emocjonalnych określanych jako inteligencja emocjonalna oraz inspirowanych fenomenologią badań nad indywidualnym sposobem wartościowania i doświadczania. Trzecim źródłem inspiracji był nurt badań socjologicznych nad postrzeganiem własnej kobiecości. Poniżej pokrótce przedstawiamy tradycje badawcze, do których się odwołujemy – rozpoczynając od krótkiej historii badań nad inteligencją emocjonalną, poprzez podstawowe dla nas koncepcje doświadczania i wartościowania Huberta J.M. Hermansa, kończąc na krótkim krytycznym zarysie polskiej socjologicznej tradycji badań nad kobiecością.

Inteligencja emocjonalna to stosunkowo nowe pojęcie psychologiczne. Od czasu wprowadzenia go do nauki (1990) rośnie liczba artykułów teoretycznych poświęconych tej tematyce oraz liczba badań dotyczących natury i związków inteligencji emocjonalnej z innymi zmiennymi. Choć prowadzi to do wzrostu wiedzy, wciąż brak zgody wśród uczonych co do struktury inteligencji emocjonalnej. Do najbardziej liczących się koncepcji inteligencji emocjonalnej zalicza się tzw. model zdolnościowy Johna D. Mayera i Petera Saloveya (1990, 1999).

Autorzy ci uważają, że inteligencja emocjonalna to zbiór zdolności do przetwarzania informacji emocjonalnych oraz ich wykorzystywania w celach ada-

¹ Serdecznie dziękujemy Pani Prof. dr hab. Annie Matczak za pomoc w opracowaniu koncepcji badań przedstawionych w niniejszym artykule.

ptacyjnych. W ramach tego zbioru autorzy wyróżniają zdolności do spostrzeżenia i wyrażania emocji, do wykorzystywania emocji w myśleniu i działaniu, do rozumienia funkcji emocji oraz do świadomej regulacji emocjonalnej.

Mimo że autorzy akcentują zdolnościowy charakter koncepcji, wydaje się, że jest ona pod tym względem niejednorodna. Z pewnością rozumienie funkcji emocji, a więc ich źródeł, przejawów i konsekwencji, można uznać za poznawcze zdolności związane z przyswajaniem i przetwarzaniem wiedzy emocjonalnej. Niemniej wykorzystywanie emocji w myśleniu i działaniu czy świadoma regulacja emocjonalna wydają się bardziej umiejętnościami niż zdolnościami. Między wiedzą emocjonalną a kompetencjami (umiejętnościami) emocjonalnymi zachodzi wyraźny wzajemnie sprzężony związek. Wiedza emocjonalna stanowi bazę, na której dzięki podejmowanej przez człowieka aktywności rozwijają się kompetencje emocjonalne, a ich wzrost powoduje jednocześnie poszerzenie się zasobów tej wiedzy.

Świadectwem znaczenia inteligencji emocjonalnej są z pewnością liczne badania dotyczące jej roli w codziennym życiu. Warto jednak podkreślić, że w zależności od pomiaru inteligencji emocjonalnej mierzone są nieco inne jej przejawy. I tak, kwestionariusze mierzą bardziej umiejętności czy kompetencje emocjonalne, natomiast testy – zdolności emocjonalne. Liczba badań wykonanych za pomocą samoopisowego kwestionariusza do pomiaru inteligencji emocjonalnej autorstwa Nicoli S. Schutte i współpracowników jest już całkiem spora². Wyniki tych badań sugerują, że inteligencja emocjonalna stanowi warty uwagi konstrukt. Najwięcej dowodów empirycznych zebrano w odniesieniu do dobrostanu. Rezultaty badawcze Venety A. Bastian i współpracowników sugerują, że inteligencja emocjonalna pozytywnie wiąże się z satysfakcją z życia, a także z wyższymi umiejętnościami radzenia sobie ze stresem i efektywnym sposobem rozwiązywania problemów (Bastian, 2005). Wyniki badań Elisabeth Engelberg i Lennarta Sjoberga (2003) wykazały, że osoby które uzyskują wyższe wyniki w kwestionariuszu Schutte, są bardziej przystosowane społecznie, bardziej empatyczne i stabilniejsze emocjonalnie niż osoby, które mają niższy poziom

² W prezentowanych badaniach korzystano z Kwestionariusza Inteligencji Emocjonalnej INTE autorstwa Nicoli S. Schutte i współpracowników w polskiej adaptacji Aleksandry Jaworowskiej i Anny Matczak, który powstał na bazie koncepcji Mayera i Saloveya. W związku z tym, w artykule postanowiono zaprezentować wyniki tych badań, w których inteligencję emocjonalną mierzono za jego pomocą.

inteligencji emocjonalnej. Dane uzyskane przez autorów wskazują także na to, że inteligencja emocjonalna koreluje ujemnie z aleksytymią ($r=-0,71$) i z poczuciem samotności ($r=-0,50$). Nicola Schutte i współpracownicy (2007) w przeglądowym artykule zaprezentowali wyniki, jakie uzyskano w badaniu związków między inteligencją emocjonalną a zdrowiem psychicznym, fizycznym oraz zaburzeniami psychosomatycznymi. Zaprezentowane dane wskazują na to, że inteligencja emocjonalna jest pozytywnie związana ze zdrowiem psychicznym. Przedmiotem uwagi badaczy były również związki kwestionariuszowo mierzonej inteligencji emocjonalnej z cechami osobowości. Wykazano dodatni związek między inteligencją emocjonalną a ekstrawersją, otwartością na doświadczenia, ugodowością i sumiennością, a ujemny z neurotycznością (Saklofske, Austin, Miniski, 2003; Bastian, Burns, Nettelbeck, 2005; Van Roy, Alonso, Viswesvaran, 2005; Saklofske, Austin, Galloway, Davidson, 2007).

Autorki tego artykułu zauważyły, że w literaturze psychologicznej brak jest badań, w których poszukiwano by związków między inteligencją emocjonalną a indywidualnym sposobem doświadczania i wartościowania. Ten ostatni wymiar zgłębiany jest przez psychologów inspirujących się fenomenologią. Szczególnie ciekawą koncepcję teoretyczną w ramach tego nurtu stworzył Hubert J.M. Hermans. Podstawowe dla jego podejścia teoretycznego jest pojęcie „wartościowanie” w specyficznym rozumieniu – Hermans traktuje je jako wynik wzajemnego oddziaływania między dwoma aspektami ja: podmiotem poznającym i „ja empirycznym” (rozdzielenie to przejął od klasyka psychologii, Williama Jamesa (1890, za: Oleś, 1992)). Poprzez refleksję podmiot poznający przekształca doświadczenie w wartościowanie – nadaje doświadczeniu znaczenie. Ja empiryczne obejmuje „wszystko to, co osoba może nazwać swoim” (Oleś, 1992): właściwości fizyczne (np. ciało), psychologiczne (np. uczucia) i społeczne (np. role społeczne) – do ja empirycznego odnosi się podmiot poznający w procesie wartościowania własnych doświadczeń.

Wydaje się, że na tak rozumiany proces wartościowania może mieć wpływ poziom zdolności i kompetencji, które są przejawami inteligencji emocjonalnej. Wśród nich możemy wyróżnić: zdolność do spostrzegania i wyrażania emocji oraz rozumienia ich funkcji czy kompetencje wykorzystywania emocji w myśleniu i działaniu. Proces wartościowania, odnoszenia się do własnych doświadczeń, jest zarazem procesem poznawczym i emocjonalnym i jako taki powinien zależeć od poziomu wymienionych zdolności i kompetencji.

Obszarem, w którym postanowiłyśmy sprawdzić relacje pomiędzy tym poziomem a jakością wartościowania, jest doświadczenie własnej kobiecości³.

Doświadczenie i postrzeganie własnej kobiecości było przez ostatnie 30 lat przedmiotem badań polskich socjologów z kręgu studiów nad kategorią *gender*. Punkt odniesienia dla badań przedstawionych w tym artykule stanowiły przede wszystkim ciekawe badania Anny Titkow i współpracowników (Titkow, 2007). Projekty badawcze, których wyniki podsumowane zostały w książce Titkow, dotyczyły tożsamości kobiet, rozumianej jako „społecznie i kulturowo kształtowana struktura ich odczuć, wartości przedstawień (reprezentacji) odnoszących się do nich samych” (s. 9). Autorka odwołuje się również do pojęcia płci kulturowej (Kuczyńska, 1992; Bem, 2000), zbudowanej wokół płci biologicznej, rozumianej jako „stopień, w jakim koncepcja własnej osoby (...) pozostaje pod wpływem kulturowych definicji danej płci” (s. 77) i wskazuje, że w warunkach dokonujących się w Polsce przemian kulturowych po 1989 r. szczególnie ciekawe jest badanie ewoluującego doświadczenia kobiecości.

Porównując wyniki badań z lat 1979, 1989, 1998, 2002 i 2003 Titkow wskazuje, że kobiety coraz częściej preferują złożone role życiowe. Kobiety widzące się przede wszystkim jako troszczące się o dom żony i matki stanowiły w 1979 roku 53,3 % badanej grupy, w 2003 r. już tylko 27,6%; tymczasem procent kobiet widzących się jako godzące na równi dom i pracę zawodową wzrósł od 41,3% do 68,5 %. Stale niski pozostaje procent kobiet widzących się przede wszystkim jako kobiety pracujące i odnoszące w pracy sukcesy (w 2003 r. 3,9 %) (Titkow, 2007, s. 134). Wydaje się zatem, że doświadczenie kobiecości współczesnych kobiet coraz bardziej się różnicuje, coraz częściej obejmuje bowiem różne role w świecie prywatnym i zawodowym.

W badaniach z 1998 r. podjęto ciekawą próbę wyodrębnienia typów kobiet, czy dokładniej – typów postrzegania siebie jako kobiety. Za Titkow podajemy krótkie definicje typów kobiet, które zostały wyodrębnione na podstawie analizy czynnikowej odpowiedzi w kwestionariuszu złożonym

³ W tłumaczeniu i adaptacji prac H.J.M. Hermansa pojęcie „wartościowanie” używane jest w podwójnym znaczeniu: jako proces i jego efekt (sformułowany przez osobę badaną krótki opis doświadczenia z zaakcentowaniem, co jest w tym doświadczeniu najważniejsze). W naszym artykule używamy pojęcia „proces wartościowania” na określenie procesu oraz wymiennie pojęć „wartościowanie”, „doświadczenie” i „opis doświadczenia”, na określenie doświadczenia jako już poddanej refleksji w procesie wartościowania.

z 20 pozycji. W 2002 r. struktura czynnikowa uległa pewnym zmianom – tu podajemy czynniki wyróżnione w badaniach z 2002 roku:

- „kobieta asertywna” – mająca świadomość swoich praw;
- „matka-Polka”, czyli przeciążony, poświęcający się dla swoich bliskich, przekonany o swoich niezastąpionych kompetencjach menedżer życia rodzinnego;
- „kobieta sfrustrowana”, walcząca o akceptację ze strony innych;
- „kobieta-powój”, która musi się na kimś oprzeć;
- „kobieta egocentryczna”, która dba przede wszystkim o swoje interesy (za: Titkow, 2007, s. 151).

Wyniki są ciekawe, ale przyjęta metodologia badań i ukryte założenia światopoglądowe mogą ograniczać ich wartość. Wydaje się, że uzyskana typologia postrzegania siebie jako kobiety jest w pewnym stopniu funkcją dobranych twierdzeń, a pośrednio – feministycznego światopoglądu badacza, nastawionego na odkrywanie w gromadzonym materiale pewnych typów kobiet. Dotyczy to szczególnie roli kobiety jako matki, która już przez same twierdzenia opisywana była jako w sposób nieumiarkowany poświęcająca się dla innych i nieszczęśliwa (np. w kwestionariuszu znalazło się twierdzenie „Na barkach dźwigam tyle spraw, że starczyłoby dla kilku osób”, które uzyskało najwyższy ładunek czynnikowy 0,738; nie znalazło się natomiast żadne twierdzenie, które opisywałoby rolę matki jako rolę związaną z pozytywnym ładunkiem emocjonalnym, np. „Troska o najbliższych nadaje sens mojemu życiu”). Wydaje się również, że termin „typy kobiet” może nie w pełni oddawać wielowymiarowość doświadczenia kobiecości, sugerując, że doświadczenie siebie przez poszczególne kobiety jest jednowymiarowe – tymczasem wydaje się, że w warunkach coraz częstszego przyjmowania złożonych ról życiowych jedna kobieta może doświadczać siebie na kilka różnych sposobów. Zastrzeżenia mogą budzić również terminy przyjęte do określenia poszczególnych typów, których dobór wydaje się dość arbitralny.

2. PROBLEM, ZAŁOŻENIA I HIPOTEZY

Autorkom tego artykułu interesujące wydało się zbadanie relacji pomiędzy poziomem zdolności i kompetencji emocjonalnych (inteligencją emocjonalną) a emocjonalną i motywacyjną charakterystyką doświadczenia siebie samego, przy zastosowaniu metod pozwalających na złożone, jako-

ściowe i ilościowe analizy. Wydaje się, że inteligencja emocjonalna może wpływać na wzbogacenie i zróżnicowanie doświadczenia w wymiarze emocjonalnym i może mieć szczególne znaczenie dla kształtowania się doświadczeń indywidualnych.

Założyliśmy, że doświadczenie siebie nie jest jednowymiarowe, ale dzieli się na wymiary – ilość i charakter tych wymiarów zależy od struktury tożsamości indywidualnej. I tak młoda, dorosła kobieta może inaczej doświadczać siebie jako matkę, siebie jako siostrę, siebie jako „szefową”. Niemniej można podejrzewać, że istnieją wymiary tożsamości bardziej podstawowe, które mogą wpływać na doświadczenie siebie w wielu sferach. Takim wymiarem wydawał się nam wymiar tożsamości płciowej – płęć rozumiemy tutaj zarazem w znaczeniu biologicznym, jak i kulturowym. Już w samych przytoczonych wyżej językowych określeniach ról społecznych związanych z różnymi wymiarami tożsamości zawiera się niejako dodatkowo określenie płci – rola rodzica dzieli się na różne role matki i ojca, rola rodzeństwa – na różne role siostry i brata; co ciekawe, w mniejszym stopniu dotyczy to ról zawodowych, przynajmniej na poziomie językowym – niekoniecznie na poziomie doświadczenia indywidualnego.

Mając do wyboru badanie doświadczenia siebie jako kobiety i siebie jako mężczyzny, zdecydowałyśmy się na badanie doświadczenia kobiecości – zainspirowanie badaniami Titkow i współpracowników, wskazującymi jak bardzo tożsamość (i doświadczenie) polskich kobiet zmienia się w ostatnich latach. Zgodnie z naszym założeniem doświadczenie własnej kobiecości – czy też doświadczenie siebie jako kobiety – samo ma strukturę wielowymiarową, ponieważ wpływać może na wiele mniej podstawowych wymiarów doświadczenia siebie. Podstawowym celem badawczym była wstępna eksploracja tej wielowymiarowości.

W badaniach własnych inspirowałyśmy się badaniami opisywanymi przez Titkow, ale postanowiłyśmy zastosować metodę, która pozwoli w maksymalnym stopniu skoncentrować się na indywidualnym doświadczeniu kobiecości opisanym w sposób swobodny przez osoby badane. Założyliśmy, że na podstawie analizy swobodnych narracji uda się wyodrębnić powtarzające się wymiary kobiecości i nazwać je, używając określeń z języka osób badanych. Założyliśmy również, że szczególnie cenne może być zestawienie wymiarów doświadczenia kobiecości z ważną zmienną psychologiczną, odnoszącą się do zdolności i kompetencji emocjonalnych,

jaką jest inteligencja emocjonalna. Może to pomóc określić, na ile pewne wymiary doświadczenia kobiecości mogą się wiązać z wyższym lub niższym poziomem inteligencji emocjonalnej.

Charakterystykę doświadczenia kobiecości chcieliśmy pogłębić poprzez analizę jego treści emocjonalnej (nasilenia poszczególnych uczuć związanych z tym doświadczeniem, w tym również ogólniej uczuć pozytywnych i negatywnych) i motywacyjnej (nasilenia dwóch motywów uznanych za podstawowe w koncepcji Hermansa: motywu wzmacniania relacji z innymi i motywu umacniania siebie).

Zainspirowane tematem konferencji doktoranckiej („Ja w oczach swoich – ja w oczach innych”⁴), postanowiłyśmy zbadać również różnicę między doświadczeniem i postrzeganiem kobiecości „we własnych oczach” i „w oczach innych” – a zatem porównać sposób doświadczania ja kobiecego i odzwierciedlonego ja kobiecego (obrazu siebie, jaki widzą kobiety w oczach innych). Ciekawe wydawało się również pytanie, czy inteligencja emocjonalna będzie silniej wiązać się z doświadczeniem kobiecości we własnych oczach, czy może w oczach innych.

Zdecydowałyśmy się postawić następujące hipotezy badawcze.

Jeżeli chodzi o ogólną charakterystykę obu doświadczeń ja kobiecego przewidywałyśmy, że:

1. Doświadczenie kobiecości będzie w przeważającym stopniu doświadczeniem pozytywnym, a zatem uczucia pozytywne będą przeważać nad negatywnymi.
2. Doświadczenia te będą w większym stopniu związane z nasileniem motywu wzmacniania relacji z innymi niż motywu umacniania siebie, ze względu na biologicznie i kulturowo określoną rolę kobiety, czy też jej obraz kulturowy.

Jeżeli chodzi o różnicę w doświadczeniu kobiecości we własnych oczach i w oczach innych przewidywałyśmy, że:

3. Z doświadczeniem kobiecości we własnych oczach będą się wiązać silniejsze uczucia pozytywne niż z doświadczeniem kobiecości w oczach innych.

⁴ W ramach tej konferencji został przedstawiony referat, który był jedną z podstaw niniejszego artykułu. Konferencja odbyła się w czerwcu 2007 roku, została zorganizowana przez Interdyscyplinarne Koło Naukowe Doktorantów UKSW.

4. Doświadczenie kobiecości w oczach innych może wiązać się z większym nasileniem uczuć negatywnych niż doświadczenie kobiecości w oczach własnych.
5. Z doświadczeniem kobiecości w oczach innych będą się wiązać silniejsze uczucia związane z realizacją motywu wzmacniania relacji z innymi (takie jak miłość, czułość) niż z doświadczeniem kobiecości w oczach własnych.
6. Z doświadczeniem kobiecości w oczach innych ogólnie będzie się wiązać więcej uczuć niż z doświadczeniem kobiecości w oczach własnych - ponieważ ja kobiece we własnych oczach powinno okazać się bardziej nasycone emocjonalnie niż ja odzwierciedlone.

Jeżeli chodzi o związki między ja kobiecym a inteligencją emocjonalną przewidywałyśmy, że:

7. Inteligencja emocjonalna będzie pozytywnie związana z pozytywnym doświadczeniem kobiecości (nasileniem uczuć pozytywnych).
8. Inteligencja emocjonalna będzie negatywnie związana z negatywnym doświadczeniem kobiecości (nasileniem uczuć negatywnych).
9. Inteligencja emocjonalna będzie pozytywnie związana ze spełnieniem motywów podstawowych poprzez doświadczenie kobiecości: zarówno motywu umacniania siebie, jak i motywu wzmacniania relacji z innymi.
10. Inteligencja emocjonalna będzie pozytywnie związana z zaangażowaniem uczuciowym w wartościowaniu doświadczenia kobiecości.

Hipotezy 7-10 dotyczyły zarówno doświadczenia kobiecości we własnych oczach (wariant A hipotez 7-10) i doświadczenia ja kobiecego odzwierciedlonego (wariant B hipotez 7-10).

3. METODA

W badaniach udział wzięło 61 młodych kobiet w wieku od 21 do 31 roku życia ($M=23,12$; $SD=2,44$). Do pomiaru inteligencji emocjonalnej zastosowano kwestionariusz INTE autorstwa Nicoli S. Schutte i współpracowników w polskiej adaptacji Anny Ciechanowicz, Aleksandry Jaworowskiej i Anny Matczak (Jaworowska i Matczak, 2001), który powstał na bazie koncepcji Mayera i Saloveya. Kwestionariusz ma charakter samoopisowy, zawiera

33 stwierdzenia, które odnoszą się do posiadania lub braku określonych zdolności lub umiejętności emocjonalnych, strategii emocjonalnych stosowanych w różnych sytuacjach itp. Zadaniem osoby badanej jest określenie w pięciostopniowej skali, na ile dane stwierdzenie odnosi się do niej⁵.

Drugim z zastosowanych narzędzi był wariant metody Konfrontacji z Sobą Huberta J.M. Hermansa, pozwalający na jakościową i ilościową analizę danych (Hermans i Hermans-Jensen, 2000, Oleś, 1992). Metoda ta może być stosowana dla celów badawczych, diagnostycznych i terapeutycznych (op.cit.); w pełnym wariacie zawiera listę zagadnień, dotyczących istotnych sfer życia, zaopatrzonych w pytania dla osoby badanej. Niemniej chęć przeprowadzenia szerzej zakrojonych badań nad szczególnymi sferami doświadczenia indywidualnego prowadziła wielu badaczy do stosowania uproszczonych wariantów tej metody, przy wykorzystaniu specyficznych pytań badawczych. Dla przykładu, jedna z autorek niniejszego opracowania wykorzystywała tę metodę tylko do badania negatywnych doświadczeń biograficznych (m.in. Wrocławska, 2006).

Autorki tego artykułu zdecydowały się na zastosowanie wariantu tej metody do badania szczególnie nas tu interesującego doświadczenia kobiecości. Badane kobiety zostały poproszone o pisemną odpowiedź na otwarte pytania dotyczące doświadczania i wartościowania siebie jako kobiety. Pytania były skonstruowane w ten sposób, aby pobudzić refleksyjność osób badanych, zainicjować proces, który można określić za Hermansem procesem „konfrontacji z sobą” – czy też nadawania znaczenia własnym doświadczeniom, tj. procesem wartościowania. W części I pytałyśmy o sposób doświadczania własnej kobiecości tak, jak ją postrzegają same osoby badane; w części II pytałyśmy o doświadczenie związane z kobiecym ja odzwierciedlonym⁶. Tak uzyskane opisy doświadczeń (wartościowania)

⁵ Wynik w INTE oblicza się poprzez zsumowanie punktów uzyskanych za odpowiedzi na 33 pytania. Minimalny wynik wynosi 33 punkty, maksymalny 165 punktów. Kwestionariusz INTE ma korzystne parametry psychometryczne.

⁶ Podajemy tu pytania w dosłownym brzmieniu, aby umożliwić replikowanie badań. Część I „Ja kobiece we własnych oczach”: „W tej części badań prosimy Panią o opisanie siebie jako kobiety. Jak postrzega Pani siebie jako kobietę? Jak doświadcza Pani własnej kobiecości? W jakich sytuacjach jest dla Pani ważne to, że jest Pani kobietą?

Część II – „Ja kobiece w oczach innych”: „Proszę zastanowić się jak inni widzą Panią jako kobietę? Jak inni doświadczają Pani kobiecości? Czy są jakieś ważne sytuacje, w których Pani jako kobieta zwraca uwagę innych?”

posłużyły do wyodrębnienia wymiarów doświadczenia kobiecości na drodze analizy treści.

Po opisaniu doświadczenia osoby badane proszone były o ustosunkowanie się do listy 24 uczuć – określenie, jak silnie poszczególne uczucia wiązały się z opisanymi doświadczeniami. Lista ta pozwoliła autorkom na ocenę, jak silnie poszczególne uczucia powiązane są z doświadczaniem siebie jako kobiety (natężenie uczuć osoby badane określały na skali od 0 (brak) do 5 (bardzo silne)).

Metoda Konfrontacji z Sobą pozwala na obliczenie pewnych wskaźników, które pomagają scharakteryzować jakość emocjonalną i motywacyjną doświadczenia. Zarówno dla wartościowania doświadczenia ja kobiecego we własnych oczach, jak i dla odzwierciedlonego ja kobiecego (w oczach innych) zostały obliczone następujące wskaźniki:

- uczucia pozytywne (suma ocen dla uczuć pozytywnych, m.in. dla takich uczuć, jak radość, przyjemność) – wskaźnik P;
- uczucia negatywne (suma ocen dla uczuć negatywnych, m.in. dla takich uczuć, jak lęk, bezsilność) – wskaźnik N;
- nasilenie motywu umacniania relacji z innymi (suma ocen dla uczuć związanych z działaniem tego motywu, takich jak, miłość, czułość) – wskaźnik O;
- nasilenie motywu umacniania siebie (suma ocen dla uczuć związanych z działaniem tego motywu, takich jak, duma, poczucie własnej wartości – wskaźnik S);
- zaangażowanie emocjonalne (suma ocen dla wszystkich uczuć – wskaźnik Z).

4. WYNIKI ANALIZY JAKOŚCIOWEJ

Pierwszym etapem opracowywania wyników była analiza jakościowa opisów doświadczeń – wartościowań. Po zapoznaniu się z wszystkimi opisami ustaliłyśmy listę 10 wymiarów wraz z definicjami. Wymiary zostały nazwane i zdefiniowane w taki sposób, aby ich nazwy i definicje jak najwierniej odzwierciedlały język, którym opisywały siebie badane kobiety – język ich doświadczenia indywidualnego.

Przedstawiamy tu listę wyodrębnionych wymiarów wraz ze skróconymi definicjami i przykładowymi fragmentami opisów, które posłużyły do ich

wyodrębnienia. Kolejność jest przypadkowa, nie ma związku z frekwencją poszczególnych wymiarów.

Wymiary doświadczania kobiecości

I Kobieta emocjonalna (wrażliwa, sentymentalna, skłonna do wzruszeń)

Przykład opisu:

„Mam prawo rozczulać się na romantycznych filmach, ślubach i gdy ktoś doświadcza szczęścia – mam prawo do łez i korzystam z niego.”

II Kobieta słaba (potrzebująca opieki i troski, obawiająca się przemocy)

Przykład opisu:

„Jako kobieta jestem też często bezsilna – fizycznie. Nie umiem sobie poradzić z niektórymi domowymi sprawami, czy np. zmianą koła. Proszę wtedy o pomoc mężczyzn, którzy niekiedy wściekają się, że nie mogę/nie umiem czegoś zrobić.”

III Kobieta „czarodziejka” (atrakcyjna seksualnie, posiadająca „seksapil”, zwracająca uwagę mężczyzn i czerpiąca z tego bezinteresowną przyjemność)

Przykład opisu:

„Moją kobiecość potwierdza zawsze mój mąż postawami, zachowaniem, spojrzeniem, ale również inni. Lubię uczucia, kiedy wchodzę do jakiegoś pomieszczenia i czuję na sobie wzrok innych, zainteresowany, zaciekawiony, budzący uznanie, swojego rodzaju podziw.”

IV Kobieta „czarodziejka na wojnie” (wykorzystująca seksapil do swoich celów)

Przykłady opisów:

„Nie oszukujmy się – kokieteria ta taka cecha, dzięki której wygrywam w walce z mężczyznami.”

„Co do sytuacji, w których zwracam uwagę jako kobieta – to powiem krótko – >>seksapil to nasza broń kobieca<<. To przysłowie w pełni oddaje istotę kobiecości – to urok ujmujący mężczyzn, to umiejętność właściwego wykorzystania atrybutów kobiecości, a w końcu to wpływ na zachowanie mężczyzn w sposób dla nich nieświadomy.”

V Kobieta matka (opiekuńcza, empatyczna kobieta, troszcząca się o innych)

Przykład opisu:

„Myślę, że postrzegają mnie jako osobę, której można zaufać i >>wyplakać się na ramieniu<< lub zapytać o radę w kwestii relacji międzyludzkich.”

VI Kobieta silna (zdecydowana, odporna życiowo, niezależna, pewna siebie)

Przykład opisu:

„/Inni/ patrzą na mnie i doświadczają tego, że mają do czynienia z pewną siebie i wiedzącą czego chce osobą płci żeńskiej.”

VII Kobieta męska (niestereotypowa, podkreślająca „męskie” elementy tożsamości)

Przykład opisu:

„Uwagę innych zwracam zwykle podczas gier sportowych, gdy okazuje się, że też potrafię grać w >>nogę<<, kosza, siatkówkę, pływać i że wychodzi mi to całkiem dobrze (zwykle w tym momencie dochodzi jeszcze człon >>jak na babę<<).”

VIII Kobieta zadbana (dbająca o wygląd zewnętrzny)

Przykład opisu:

„Jestem świadoma własnej kobiecości i cieszę się, że mam do wyboru wiele możliwości w dbałości np. o wygląd zewnętrzny. Kobieta może eksperymentować z fryzurą, makijażem, doбором strojów.”

IX Kobieta psycholog (o „kobiecej intuicji”, pomagającej rozumieć innych ludzi)

Przykład opisu:

„Widzę często zachowanie ludzkie. Potrafię je trafnie analizować.”

X Kobieta gospodarna (dbająca o dom i praktyczne potrzeby bliskich osób)

Przykład opisu:

„Myślę o potrzebach moich najbliższych, mojego domu i dbam o to tzw. kobiecą ręką.”

Z powodu ograniczonej objętości artykułu niestety nie możemy przedstawić pogłębionej analizy jakościowej. Ograniczymy się tu do odniesienia do przytoczonej we wprowadzeniu typologii kobiet (za: Titkow, 2007, s. 151). Spośród wymienionych tam typów (uzyskanych w wyniku analizy czynnikowej danych kwestionariuszowych pochodzących od próby reprezentatywnej kobiet polskich) tylko jeden uzyskał zbliżony odpowiednik w naszych badaniach. Wydaje się mianowicie, że jest pewne podobieństwo między typem „kobieta powój” (potrzebująca oparcia) a wymiarem „kobiety słabej”. Drugi typ pozornie zbliżony do wyodrębnionego przez nas („matka Polka” i „kobieta matka”) w istocie jest całkiem odmienny – nasz wymiar „kobiety matki” wiąże się bowiem ze zdecydowanie pozytywnym doświadczeniem opieki nad innymi i troski o innych, podczas gdy typ „matka Polka” – z doświadczeniem przeciążenia obowiązkami domowymi. Większość wymiarów przez nas uzyskanych nie pojawiło się nawet w podobnym kształcie we wcześniejszych opracowaniach. Skąd te różnice? Na pewno można je przypisać odmienności badanych prób – w naszej grupie osób badanych znalazły się kobiety młode, mieszkające obecnie w Warszawie, z których tylko kilka podjęło już tradycyjne role matki i żony. Wymiar „kobieta-matka”, dla przykładu, wiąże się tu z antycypacją doświadczenia macierzyństwa i – być może – tęsknotą za tym doświadczeniem, a nie z realnym doświadczeniem codzienności macierzyńskiej. Niemniej wydaje się, że część różnic można przypisać strategii badawczej przyjętej przez socjologów, uniemożliwiającej dotarcie do indywidualnego doświadczenia kobiecości w naturalnym jego kształcie – a więc mniejszej trafności ekologicznej badań kwestionariuszowych – a także nietrafnego naszym zdaniem założenia, że doświadczenie kobiecości jest jednowymiarowe. Nasze wyniki wymagają jednak potwierdzenia w dalszych badaniach, aby mogły stanowić poważny głos w dyskusji.

Kolejny etap analizy jakościowej polegał na poddaniu kategoryzacji wszystkich opisów. Każdy opis oznaczono zgodnie z wymiarami, które były w nim ujęte. Co ciekawe, opisy w znaczący sposób różniły się pod względem zróżnicowania – w niektórych pojawiał się tylko jeden wymiar, w innych siedem – osiem wymiarów.

Uznałyśmy tę kategoryzację za wstęp do dalszych badań, w których konieczna będzie zastosowanie bardziej rzetelnej metody niezależnych sędziów kompetentnych. Wstępna kategoryzacja posłużyła nam do obli-

czenia, jakie wymiary kobiecości wiążą się z inteligencją emocjonalną – wyniki tych obliczeń przedstawiamy dalej.

5. WYNIKI ANALIZY ILOŚCIOWEJ

5.1. ANALIZA WSTĘPNA

Analizy wstępne obejmowały statystyki opisowe badanych zmiennych oraz statystykę Z testu Kołmogorowa-Smirnowa testującego hipotezę o normalności rozkładu. W tabeli 1 zaprezentowano dane dotyczące poszczególnych zmiennych oraz wartość statystyki Z testu normalności rozkładu.

Tabela 1. Statystyki opisowe i normalność rozkładu wyników dla poszczególnych zmiennych w grupie badanych kobiet (N=61)

Zmienne	M	SD	Min	Max	Wartość statystyki Z testu normalności rozkładu	Skośność	Kurtoza
P1	28,56	6,89	3	40	0,109*	-1,179	2,529
N1	12,11	8,49	0	29	0,120*	0,460	-0,974
S1	14,00	3,66	1	20	0,148*	-1,113	1,774
O1	16,34	3,09	4	20	0,177*	-1,534	3,337
Z1	71,43	11,46	39	98	0,087	-0,450	0,636
P2	28,89	5,88	16	40	0,149*	-0,429	-0,503
N2	11,77	7,37	0	32	0,083	0,383	-0,089
S2	13,80	3,75	2	20	0,166*	-0,858	0,462
O2	14,90	3,62	3	20	0,112*	-0,740	0,547
Z2	69,36	11,29	43	101	0,069	-0,022	0,190
IE	128,49	12,31	98	156	0,094	0,128	-0,065

*p<0,05

P1 – uczucia pozytywne wartościowania kobiecości we własnych oczach

N1 – uczucia negatywne wartościowania kobiecości we własnych oczach

S1 – motyw wzmacniania siebie wartościowania kobiecości we własnych oczach

O1 – motyw wzmacniania relacji z innymi wartościowania kobiecości we własnych oczach

Z1 – zaangażowanie uczuciowe wartościowania kobiecości we własnych oczach

P2 – uczucia pozytywne wartościowania kobiecości w oczach innych
 N2 – uczucia negatywne wartościowania kobiecości w oczach innych
 S2 – motyw wzmacniania siebie wartościowania kobiecości w oczach innych
 O2 – motyw wzmacniania relacji z innymi wartościowania kobiecości w oczach innych
 Z2 – zaangażowanie uczuciowe wartościowania kobiecości w oczach innych

Powyższe dane pozwalają stwierdzić, że rozkłady zmiennych:

Z1 (zaangażowanie uczuciowe wartościowania kobiecości „w oczach własnych”)

N2 (uczucia negatywne wartościowania kobiecości „w oczach innych”)

Z2 (zaangażowanie uczuciowe wartościowania kobiecości „w oczach innych”)

IE (inteligencja emocjonalna)

są rozkładami normalnymi.

W przypadku pozostałych zmiennych rozkłady odbiegają od normalnego, co uniemożliwia stosowanie w analizie danych testów parametrycznych.

5.2. PORÓWNANIE WARTOŚCIOWAŃ WŁASNEJ KOBIECOŚCI WE WŁASNYCH OCZACH I W JA ODZWIERCIEDLONYM

Tabele 2-3 przedstawiają porównanie wskaźników odnoszących się do treści emocjonalnej i motywacyjnej doświadczenia i wartościowania własnej kobiecości we własnych oczach i w oczach innych.

Tabela 2. Porównanie wyników pomiaru wartościowań własnej kobiecości w zakresie uczuć pozytywnych i negatywnych „w oczach własnych” i „w oczach innych” oraz w zakresie wzmacniania relacji z innymi i umacniania siebie „w oczach własnych” i „w oczach innych”.

Zmienne	Średnia rang dla oceny własnej	Wartość statystyki Z testu W Wilcoxon dla oceny własnej	Średnia rang dla oceny przez innych	Wartość statystyki Z testu W Wilcoxon dla oceny przez innych
P N	33,01 12,58	6,25*	32,13 7,75	6,50*
O S	31,81 20,36	4,32*	24,06 22,21	2,52*

$p < 0,05$

Dane przedstawione w tabeli 2 pozwalają stwierdzić, że zarówno w „oczach własnych”, jak i „w oczach innych” w wartościowaniach przeważają uczucia pozytywne nad negatywnymi. Z danych wynika również, że zarówno „w oczach własnych”, jak i „w oczach innych”, średnia dla motywu wzmacniania relacji z innymi (O) jest wyższa niż średnia dla motywu umacniania siebie (S). Analiza testem znaków rangowych Wilcoxon wykazała, że różnice te są istotne statystycznie. A zatem można uznać, że potwierdziły się dwie pierwsze hipotezy dotyczące ogólnej charakterystyki emocjonalnej doświadczenia i wartościowania kobiecości.

Tabela 3. Porównanie wyników pomiaru wartościowań własnej kobiecości „w oczach własnych” i „w oczach innych” w zakresie poszczególnych wskaźników w grupie badanych kobiet (N=61)

Zmienne	Średnia rang dla ja kobiecego we własnych oczach	Średnia rang dla odzwierciedlonego ja kobiecego	Wartość statystyki Z testu W Wilcoxon
P	29,66	27,34	0,266
N	28,71	23,92	1,050
S	30,39	25,35	0,378
O	23,25	22,33	3,635*
Z	29,96	24,83	2,084*

P – uczucia pozytywne

N – uczucia negatywne

S – motyw wzmacniania siebie

O – motyw wzmacniania relacji z innymi

Z – zaangażowanie uczuciowe

* $p < 0,05$

Z zaprezentowanych w tabeli 3 danych wynika, że spośród czterech hipotez dotyczących różnic w doświadczeniu ja kobiecego we własnych oczach i ja kobiecego w oczach innych potwierdziła się tylko jedna (hipoteza 6): średnia w zakresie zmiennej zaangażowanie uczuciowe „w oczach własnych” ($M=29,96$) jest wyższa niż „w oczach innych” ($M=24,83$). Potwierdza to przypuszczenie, że obraz własnej kobiecości we własnych oczach jest bardziej nasycony emocjonalnie.

W jednym przypadku (hipotezy 5) zależność okazała się odwrotna od przewidywanej: średnia dla motywu wzmocnienia relacji z innymi jest wyższa „w oczach własnych” ($M=23,25$) niż „w oczach innych” ($M=22,33$) – a więc motyw ten wydaje się silniejszy, kiedy kobiety same doświadczają własnej kobiecości niż wtedy, gdy doświadczają jej odzwierciedlonej w oczach innych.

W zakresie pozostałych zmiennych brak jest różnic istotnych statystycznie między średnimi.

5.3. KORELACJE POMIĘDZY INTELIGENCJĄ EMOCJONALNĄ A WARTOŚCIOWANIEM WŁASNEJ KOBIECOŚCI

W tabeli 4 przedstawiono dane dotyczące związku między wynikami uzyskiwanymi w Kwestionariuszu INTE a wskaźnikami wartościowań własnej kobiecości.

Tabela 4. Współczynniki korelacji rho Spearmana pomiędzy wynikami pomiaru inteligencji emocjonalnej a wynikami wartościowań siebie jako kobiety

Zmienne	Inteligencja emocjonalna
P1	0,325*
N1	-0,211
S1	0,256*
O1	0,276*
Z1	0,227
P2	0,452**
N2	-0,045
S2	0,354**
O2	0,355**
Z2	0,412**

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

Jak przewidywano, inteligencja emocjonalna kobiet dodatnio koreluje z uczuciami pozytywnymi w doświadczaniu własnej kobiecości (hipotezy 7A i 7B), z motywem wzmacniania siebie i wzmacniania relacji z innymi zarówno „w oczach własnych” i „w oczach innych” (hipotezy 9A i 9B), a także z zaangażowaniem uczuciowym w wartościowaniu doświadczenia ja odzwierciedlonego (hipoteza 10B). Co ciekawe, nie udało się potwierdzić hipotezy (8A i 8B), zgodnie z którą inteligencja emocjonalna miała wiązać się negatywnie z uczuciami negatywnymi w doświadczeniu własnej kobiecości we własnych oczach i w oczach innych. Można to wyjaśnić w ten sposób, że z jednej strony doświadczenie siebie u osób o wyższej inteligencji emocjonalnej może być bardziej pozytywne, ale z drugiej strony mają też lepsze rozeznanie we własnych uczuciach i potrafią również uświadamiać sobie uczucia negatywne.

5.4. PORÓWNANIE WARTOŚCIOWAŃ WŁASNEJ KOBIECOŚCI KOBIET O NISKIEJ I WYSOKIEJ INTELIGENCJI EMOCJONALNEJ

Ze względu na niewielką liczebność grupy, co mogło wpłynąć na osłabienie pewnych zależności, zdecydowałyśmy się na przeprowadzenie kolejnej analizy. W celu bardziej precyzyjnego określenia związku inteligencji emocjonalnej i jakości doświadczenia kobiecości postanowiłyśmy porównać wartościowania kobiet o zróżnicowanym poziomie inteligencji emocjonalnej. Z grupy badanych kobiet zostały wyłonione dwie równoliczne grupy - w pierwszej z nich znalazły się kobiety, które w Kwestionariuszu INTE uzyskały niskie wyniki (1-3 sten), natomiast do grupy drugiej zaliczono osoby, które uzyskały wyniki wysokie (7-9 sten). Uzyskane rezultaty znajdują się w tabeli 5.

Tabela 5. Porównanie wartościowań osób o niskim (N=19) i wysokim (N=19) poziomie inteligencji emocjonalnej

Zmienne	Średnia rang w grupie o niskiej IE	Średnia rang w grupie o wysokiej IE	Wartość statystyki U testu U Manna- -Whitneya
P1	15,87	23,13	111,50*
N1	21,05	17,95	151,00

S1	17,24	21,76	137,50
O1	15,58	23,42	106,00*
Z1	16,63	22,37	126,00
P2	14,05	24,95	77,00**
N2	19,82	19,18	174,50
S2	14,68	24,32	89,00**
O2	14,29	24,71	81,50**
Z2	13,58	25,42	68,00**

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

Z danych wynika, że osoby o wysokiej inteligencji emocjonalnej doświadczają więcej uczuć pozytywnych w doświadczaniu siebie jako kobiety niż osoby o niskiej inteligencji emocjonalnej. Powyższe dane pozwalają również stwierdzić, że średnia dla motywu wzmacniania relacji z innymi jest wyższa u kobiet o wysokiej inteligencji emocjonalnej niż u kobiet o niskiej inteligencji emocjonalnej.

Analizując wyniki dotyczące wartościowania doświadczeń własnej kobiecości „w oczach innych”, można zauważyć, że kobiety o wysokiej inteligencji emocjonalnej doświadczają więcej uczuć pozytywnych wartościując swoje doświadczenie ja odzwierciedlonego niż kobiety o niskiej inteligencji emocjonalnej. Można to powiązać z większymi kompetencjami społecznymi osób o wysokiej inteligencji emocjonalnej.

Dane wskazują także, że średnia zarówno dla motywu wzmacniania siebie, jak i wzmacniania relacji z innymi jest wyższa u kobiet o wysokiej inteligencji emocjonalnej niż u kobiet o niskiej inteligencji emocjonalnej. Można to interpretować tak, że kobiety o wyższej inteligencji emocjonalnej bardziej angażują się w doświadczenie własnej kobiecości (wartościowanie wskazuje na wyższe napięcie motywacyjne). Przy tym w zakresie motywu wzmacniania siebie „w oczach własnych” różnica między kobietami o wysokiej i niskiej inteligencji emocjonalnej nie była istotna statystycznie.

Wysoka inteligencja emocjonalna sprzyja również zaangażowaniu uczuciowemu w wartościowanie własnych doświadczeń związanych z kobiecością, zwłaszcza ja odzwierciedlonego.

Kobiety o wysokiej i niskiej inteligencji emocjonalnej nie różniły się doświadczeniem uczuć negatywnych zarówno przy ocenie własnej kobiecości „w oczach własnych”, jak i „w oczach innych”, co może potwierdzać przedstawioną wyżej interpretację, dotyczącą specyficznej roli inteligencji emocjonalnej w obniżaniu nasilenia uczuć negatywnych w doświadczaniu siebie i równoczesnym podwyższaniu wrażliwości w ich wykrywaniu.

W ostatniej części przedstawiamy wyniki dotyczące związku wyodrębnionych w analizie jakościowej wymiarów doświadczania kobiecości i inteligencji emocjonalnej. Tu również w celu wyakcentowania zależności wykorzystaliśmy grupy o skrajnych wynikach w INTE. Z zaprezentowanych w tabeli 6 danych wynika, że (przynajmniej na podstawie badań na tak niewielkiej grupie) nie można wykazać, że doświadczanie własnej kobiecości „w oczach własnych” w poszczególnych wymiarach różnicuje istotnie statystycznie kobiety o wysokiej i niskiej inteligencji emocjonalnej.

Tabela 6. Porównanie wymiarów kobiecości („w oczach własnych”) u kobiet o wysokiej (N=19) i niskiej (N=19) inteligencji emocjonalnej

Wymiary kobiecości	Wysoka IE	Niska IE
Kobieta emocjonalna	31,50%	15,70%
Kobieta słaba	15,70%	31,50%
Kobieta czarodziejka	52,60%	42,10%
Kobieta czarodziejka na wojnie	15,70%	10,50%
Kobieta matka	52,60%	36,80%
Kobieta silna	47,30%	31,50%
Kobieta męska	0,00%	10,50%
Kobieta zadbana	31,50%	26,30%
Kobieta psycholog	5,20%	5,20%
Kobieta gospodarna	21,05%	5,20%

Żadna z różnic między procentami nie okazała się istotna

Tabela 7. Porównanie wymiarów kobiecości („w oczach innych”) u kobiet o wysokiej (N=19) i niskiej (N=19) inteligencji emocjonalnej

Wymiary kobiecości	Wysoka IE	Niska IE	Istotność różnic między procentami
Kobieta emocjonalna	42,10%	5,20%	2,96*
Kobieta słaba	10,50%	5,20%	n.i.
Kobieta czarodziejka	42,10%	31,50%	n.i.
Kobieta czarodziejka na wojnie	5,20%	15,70%	n.i.
Kobieta matka	73,60%	26,30%	3,31*
Kobieta silna	31,50%	36,80%	n.i.
Kobieta męska	5,20%	5,20%	n.i.
Kobieta zadbana	31,50%	21,05%	n.i.
Kobieta psycholog	10,50%	0%	n.i.
Kobieta gospodarna	10,50%	0%	n.i.

* $p < 0,05$

Z kolei dane przedstawione w tabeli 7 wskazują, że kobiety o wysokiej inteligencji emocjonalnej częściej niż kobiety o niskiej inteligencji emocjonalnej opisują się „w oczach innych” jako kobiety emocjonalne i kobiety matki. Różnice, wysokie na poziomie procentowym (w przypadku wymiaru kobiety matki sięgające aż 47 %) okazały się istotne statystycznie. Wynik nie jest zaskakujący – te dwa wymiary kobiecości wydają się treściowo związane z inteligencją emocjonalną. Daje to nam podstawy do mówienia o pewnym modelu kobiecości związanym z wysoką inteligencją emocjonalną, którego elementy podstawowe, zgodnie z definicjami wymiarów, to opiekuńczość, troska i empatia oraz skłonność do wzruszeń i sentymentalizm, który można wiązać ze swobodną ekspresją emocjonalną.

6. PODSUMOWANIE I DYKUSJA WYNIKÓW

Próba wyodrębnienia wymiarów na podstawie analizy swobodnych narracji okazała się owocna. W części jakościowej badań udało się wyróżnić

10 wymiarów doświadczania kobiecości powtarzających się w narracjach wielu osób badanych (większość wymiarów pojawiła się zarówno w opisie doświadczania kobiecości w oczach własnych, jak i w oczach innych). Wydaje się, że niektóre z wymiarów mogą być związane z doświadczaniem kobiecości jako doświadczaniem specyficznej relacji z innymi (kobieta matka, kobieta psycholog i w pewnym stopniu kobieta emocjonalna, a także wymiary które wydają się kształtować głównie w relacji z mężczyznami – kobieta „czarodziejka”, kobieta „czarodziejka na wojnie”, kobieta słaba). Ujawniły się także takie wymiary, które są związane z niezależną aktywnością kobiety, która wpływa na świat wokół siebie i kształtuje samą siebie (kobieta silna, kobieta męska, kobieta gospodarna, kobieta zadbana). Wyniki analiz ilościowych pokazały, że dwa wymiary związane ze społecznym doświadczaniem kobiecości wiążą się z inteligencją emocjonalną (kobieta matka i kobieta emocjonalna).

Analizy ilościowe wykazały również, że doświadczanie kobiecości jest dla badanych kobiet silniej powiązane z uczuciami pozytywnymi niż negatywnymi a jednocześnie motyw wzmocnienia relacji z innymi jest bardziej charakterystyczny dla tego doświadczenia niż motyw umocnienia siebie (potwierdzone zostały hipotezy 1 i 2). Jeżeli chodzi o porównanie doświadczania kobiecości w oczach własnych i w oczach innych udało się wykazać, że to pierwsze jest związane z silniejszym zaangażowaniem uczuciowym niż to drugie (potwierdzona została hipoteza 6). Z przeprowadzonych badań wynikało również, że zależność pomiędzy motywem wzmocnienia relacji z innymi w oczach własnych i w oczach innych jest odwrotna niż przewidywano tzn. motyw ten jest silniejszy kiedy kobiety same odnoszą się do własnej kobiecości niż wtedy kiedy doświadczają jej odzwierciedlonej w oczach innych. W badanej grupie nie stwierdzono różnic istotnych statystycznie jeżeli chodzi o porównanie doświadczania kobiecości w oczach własnych i w oczach innych, zarówno pod względem nasilenia uczuć pozytywnych, jak i negatywnych. W analizach ujawniła się przeciwna do przewidywanej różnica między średnimi rangami w zakresie uczuć negatywnych – okazało się, że kobiecość we własnych oczach jest częściej wartościowana negatywnie niż kobiecość w oczach innych. Jednak różnica ta okazała się nieistotna statystycznie. Z pewnością problem ten jest wart dalszych badań.

Większość zależności pomiędzy inteligencją emocjonalną a sposobem doświadczania kobiecości jest zgodna z oczekiwaniami. Udało się po-

twierdzić, że inteligencja emocjonalna wiąże się z uczuciami pozytywnymi w doświadczaniu własnej kobiecości oraz z motywami wzmacniania siebie zarówno w oczach własnych, jak i innych, a także ogólnie z zaangażowaniem uczuciowym w doświadczaniu ja odzwierciedlonego (hipotezy 7a, 7b, 9a, 9b, 10b). Związek między inteligencją emocjonalną a uczuciami negatywnymi okazał się nieistotny statystycznie, choć kierunek zależności (ujemny) był zgodny z przewidywaniami.

Uzyskane przez nas wyniki wydają się obiecujące i zachęcają do dalszych badań, które objęłyby większą grupę kobiet. Bardzo ciekawe wyniki udało się uzyskać, jeżeli chodzi o wielowymiarowość doświadczenia kobiecości. Strategia badawcza z wykorzystaniem swobodnych opisów własnej kobiecości naszym zdaniem sprawdza się znakomicie, dając nowe, nie spotykane wcześniej wyniki analiz. Lista uzyskanych wymiarów wymaga oczywiście dalszego potwierdzenia empirycznego. Z pewnością ciekawe byłoby porównanie kobiet z przebadanej grupy wiekowej (21-31 lat, $M=23$) z wynikami kobiet starszych, np. w wieku drugiej i trzeciej dorosłości, w szczególności porównanie wymiarów kobiecości pojawiających się w opisach kobiet w różnych okresach rozwojowych i różnych sytuacjach życiowych.

W kolejnych analizach zamierzamy też pełniej wykorzystać możliwości Metody Konfrontacji z Sobą Huberta J.M. Hermansa, sprawdzając zależności między wymiarami kobiecości a emocjonalną i motywacyjną charakterystyką doświadczenia. Już wstępna analiza jakościowa opisów doświadczeń wykazała, że niektóre wymiary są doświadczane w sposób bardziej pozytywny, inne wzbudzają u niektórych kobiet zarówno uczucia negatywne, jak i pozytywne (np. wymiar „kobieta słaba” był opisywany w sposób wskazujący na ambiwalentne odczucia względem własnej kobiecości; podobnie, co może się wydać zaskakujące, wymiar „kobieta-czarodziejka”). Kierunek analizy zmierzający do określenia, jaka jest treść emocjonalna wymiarów doświadczania kobiecości, wydaje się szczególnie interesujący.

Jeżeli chodzi o drugi podstawowy wątek naszych badań, udało się wykazać, że jest związek między inteligencją emocjonalną mierzoną kwestionariuszem samo opisowym a sposobem doświadczania i wartościowania siebie jako kobiety. Zastosowane metody statystyczne nie pozwalają na określenie zależności przyczynowo-skutkowej, ale potwierdzenie związku pomiędzy tymi zmiennymi jest ciekawe. Być może w badaniach większej grupy kobiet udałoby się wykazać większą siłę związku. W dalszych ba-

daniach dobrze byłoby zastosować inne narzędzie do pomiaru inteligencji emocjonalnej, tym razem o charakterze testowym – dzięki temu można by uniknąć wpływu samooceny, która może być tu czynnikiem wpływającym zarówno na wyniki wartościowań kobiecości (szczególnie wskaźnik odnoszący się do uczuć pozytywnych), jak i na wyniki w kwestionariuszu inteligencji emocjonalnej, a zatem powodować przeszacowanie siły związku między zmiennymi.

W dalszych analizach postaramy się także wykazać pozytywny związek inteligencji emocjonalnej ze zróżnicowaniem wewnętrznym ja kobiecego, mierzonym liczbą doświadczanych wymiarów kobiecości.

BIBLIOGRAFIA

- Bastian, V.A., Burns, N.R., Nettelbeck, T. (2005). Emotional intelligence predicts life skills, but not as well as personality and cognitive abilities. *Personality and Individual Differences*, 39, 1135-1145.
- Bem, S.L. (2000). *Męskość kobiecość. O różnicach wynikających z płci*. Gdańsk: GWP.
- Engelberg, E., Sjöberg, L. (2004). Emotional intelligence, affect intensity, and social adjustment. *Personality and Individual Differences*, 37, 533-542.
- Hermans, H.J.M., Hermans-Jensen, E. (2000). *Autonarracje. Tworzenie znaczeń w psychoterapii*. (Piotr K. Oleś: tłum.) Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.
- Jaworowska, A., Matczak, A. (2001). *Kwestionariusz Inteligencji Emocjonalnej INTE N. S. Schutte, J. M. Malouffa, L. E. Hall, D. J. Haggerty'ego, J. T. Cooper, C. J. Golden, L. Dornheim. Podręcznik*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.
- Kuczyńska, A. (1992). Płeć psychologiczna. Podstawy teoretyczne, dane empiryczne oraz narzędzie pomiaru. *Przegląd Psychologiczny*, 2, 237-247.
- Mayer, J.D., Caruso, D.R., Salovey, P. (1999). Emotional intelligence meets traditional standards for an intelligence. *Intelligence*, 27, 267-298.
- Oleś, P. (1992). *Metoda Konfrontacji z Sobą Huberta J.M. Hermansa. Podręcznik*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.

- Saklofske, D.H., Austin, E.J., Galloway, J., Davidson, K. (2007). Individual differences correlates of health-related behaviours: Preliminary evidence for links between emotional intelligence and coping. *Personality and Individual Differences*, 42, 491-502.
- Saklofske, D.H., Austin, E., J., Minski, P.S. (2003). Factor structure and validity of a trait emotional intelligence measure. *Personality and Individual Differences*, 34, 702-721.
- Salovey, P., Mayer, J.D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, 9, 185-211.
- Schutte, N.S., Malouff, J.M., Thorsteinsson, E.B., Bhullar, N., Rooke, S.E. (2007). A meta-analytic investigation of the relationship between emotional intelligence and health. *Personality and Individual Differences*, 42, 921-933.
- Titkow, A. (2007). *Tożsamość polskich kobiet. Ciągłość – zmiana – konteksty*. Warszawa: IFiS PAN.
- Van Rooy, D.L., Alonso, A., Viswesvaran, C. (2005). Group differences in emotional intelligence scores: theoretical and practical implications. *Personality and Individual Differences*, 38, 689-700.
- Wrocławska, E. (2008). Doświadczenie zła i refleksja nad złem w narracji. Badania porównawcze katolików i luteran. W: H. Wrona-Polańska, G. Rudkowska, L. Wrona (red.) (s. 115-123), *Człowiek, rodzina, kultura. Szkice psychologiczne*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.